

- посилення прокурорського нагляду за організацією та проведенням розслідування, для своєчасного припинення незаконного вторгнення в сферу приватних інтересів громадян;
- розвиток судового контролю за передбаченими законом діями, що обмежують право на невтручання в особисте та сімейне життя;
- роз'яснення можливості та порядку відновлення зазначених прав у разі їх порушення та відшкодування заподіяної таким чином шкоди потерпілому.

*Ягольницький А. О.,
здобувач кафедри кримінального
права та кримінології
Національної академії прокуратури України*

ПРОВОКАЦІЯ ХАБАРА ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

З 01 липня 2011 р. набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» від 07 квітня 2011 року, яким було внесено зміни та доповнення до розділу XVII Особливої частини Кримінального кодексу (далі – КК) України.

Незважаючи на те, що новий пакет антикорупційних законів є більш досконалим порівняно з попереднім, проте, ці закони не позбавлені певних вад, які створюють труднощі в їх тлумаченні та застосуванні у практичній діяльності. Спробуємо окреслити деякі проблемні питання, що стосуються нової редакції ст. 370 КК України «Провокація хабара або комерційного підкупу».

Цілком зрозуміло, що відсутність термінологічної визначеності та єдності здатні негативно вплинути на правозастосовну практику, особливо в питаннях кваліфікації суспільно небезпечних діянь. Так, на сьогоднішній день, як для науковців, так для правозастосувачів, залишається незрозумілим, чим неправомірна вигода відрізняється від хабара. Особливо гостро це питання

постає при кваліфікації дій суб'єкта за ст. 370 КК, в якій предмет злочину охоплює обидва ці поняття. Ще більшу невизначеність у вирішення цього питання вносить примітка до ст. 364¹ КК, в якій поняття неправомірної вигоди визначається лише щодо статей 364¹, 365², 368², 368³, 368⁴, 369² КК. Тобто, виходячи з цього, поняття «неправомірна вигода» у ст. 370 КК має якісь характерні особливості, що потребують іншого тлумачення. Проте, в законодавстві ці особливості не зазначені.

Крім того, буквальне тлумачення диспозиції ч. 1 ст. 370 дає підстави вважати, що законодавець припустився логічної помилки, вказуючи на провокацію *хабара* та провокацію *комерційного підкупу*. Виходячи з диспозиції ч. 1 ст. 368³ КК України «комерційний підкуп» – це характеристика суспільно небезпечного діяння, яке полягає у «пропозиції, наданні або передачі ... неправомірної вигоди ...». Водночас, хабар – це предмет злочину. Таким чином, назва ст. 370 КК України і диспозиція її частини першої потребують удосконалення. Пропонуємо зазначене словосполучення сформулювати таким чином: 1) «провокація хабара або неправомірної вигоди», або 2) «провокація пропонування чи одержання хабара або комерційного підкупу».

Ще одне проблемне питання, на яке слід звернути увагу, стосується визначення суб'єкта злочину, передбаченого ст. 370 КК. Згідно з приміткою до ст. 364 КК визначення поняття службової особи поширюється тільки на ст.ст. 364, 365, 368, 368², 369. З цього випливає, що на інші статті розділу XVII поширюється загальне визначення службової особи, яке міститься у ст. 18 КК. Таким чином, суб'єктом злочину, передбаченого ст. 370 КК, можуть бути службові особи як публічного, так і приватного права. У зв'язку з цим слід зазначити, що закріплення кримінальної відповідальності за провокацію хабара та комерційного підкупу в одній статті не узгоджується з основною ідеєю антикорупційних змін щодо диференціації відповідальності службових осіб юридичних осіб публічного та приватного права.

У науковій літературі неодноразово висловлювалася думка про недоцільність віднесення «провокації хабара» до злочинів зі спеціальним

суб'єктом [1, с. 71; 2, с. 60-61]. Ситуація, коли за провокацію хабара або комерційного підкупу може нести кримінальну відповідальність лише службова особа, не відповідає реальній дійсності, оскільки провокаційні дії можуть вчиняти будь-які особи. Тому, на нашу думку, редакція ст. 370 КК потребує змін у бік визнання суб'єктом злочину будь-якої осудної особи, що досягла віку, з якого настає кримінальна відповідальність. Лише за умови віднесення ст. 370 КК до злочинів із загальним суб'єктом доцільним буде закріплення у ч. 2 як обтяжувальної обставини вчинення означених дій службовою особою.

Слід зазначити, що, на відміну від українського, російський законодавець у питаннях суб'єкта та потерпілого обрав протилежний шлях. Так, у ст. 304 КК РФ «Провокація хабара або комерційного підкупу» суб'єктом провокації є загальний суб'єкт, проте потерпілим визнається лише посадова особа або особа, що виконує управлінські функції в комерційних чи інших організаціях. Таким чином, межі кримінальної репресії в російському законодавстві значно звужені. Норма, передбачена ст. 304 КК РФ, фактично охороняє посадових осіб або осіб, що виконують управлінські функції в комерційних чи інших організаціях, від незаконних дій з боку інших осіб, якщо ці дії не обумовлювались згодою потерпілого. Наприклад, це такі випадки, як таємне підкидання хабара посадовій особі. Тому цілком зрозумілою є відмінність в ознаках об'єктивної сторони складу злочину. В Росії кримінально караними визнаються лише дії, що провокують одержання потерпілим предмета злочину, а в Україні – дії, що провокують як давання (точніше, пропонування), так і одержання (хабара або неправомірної вигоди).

Згідно з останніми змінами до кримінального законодавства, внесеними на підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» від 15 листопада 2011 р., відбулося пом'якшення відповідальності за злочини, вчинені службовими особами юридичної особи приватного права та особами, які надають публічні послуги (ст.ст. 364¹, 365¹, 365², 368³, 368⁴). За таких умов на фоні штрафів, якими караються ці дві

категорії осіб за пропозицію, надання, передачу або одержання неправомірної вигоди, недоцільним виглядає покарання у вигляді позбавлення волі за провокацію пропонування або одержання неправомірної вигоди такими особами.

У зв'язку з цим виникає цілком закономірне запитання, чи повинен провокатор нести більш сувору відповідальність, ніж звичайний хабародавець чи хабароодержувач, і чим обумовлений підвищений ступінь суспільної небезпечності такого діяння, як провокація. Відповідь на це питання потребує ретельного глибокого дослідження соціальної обумовленості криміналізації діяння, відповідальність за яке передбачена ст. 370 КК.

Список використаних джерел

1. Волженкин Б. В. Квалификация взяточничества: Учебное пособие / Волженкин Б. В. – Л., 1984. – 100 с.

2. Грудзур О. Перспективи визнання суб'єктом провокації хабара загального суб'єкта злочину / О. Грудзур // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. – 2010. – Вип. 83. – С. 60-61.

Янкова Х. Г.,
здобувач кафедри
досудового розслідування
Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ ЖІНКАМИ

Незважаючи на те, що кримінальна обстановка в країні в цілому трохи стабілізувалася, серйозну проблему викликає триваюча "фемінізація" злочинності. На тлі деякого поліпшення основних кримінологічних характеристик злочинності число жінок, які вчинили злочини торік, зросло на